

Minister Klimatu i Środowiska

DGO-SGO.050.47.2023.AR
2770583.10916412.8792775
Warszawa, 28-09-2023

Pan
Tomasz Grodzki
Marszałek Senatu RP

Szanowny Panie Marszałku,

nawiązując do oświadczenia senatora Przemysława Błaszczyka (BPS/043-65-2256-M KiS/23) złożonego w dniu 28 lipca 2023 r. w sprawie pożarów nieznanych odpadów w gminie Łanięta, przedstawiam poniżej stosowne wyjaśnienia.

Na wstępie należy wyjaśnić, że zgodnie z ustawową definicją składowiskiem odpadów jest obiekt budowlany przeznaczony do składowania odpadów. Składowanie odpadów jest formą unieszkodliwiania odpadów, które z kolei zdefiniowano jako procesy przekształceń biologicznych, fizycznych lub chemicznych w celu doprowadzenia odpadów do stanu, który nie stwarza zagrożenia dla życia i zdrowia ludzi lub dla środowiska. Składowisk odpadów nie należy mylić z miejscami zbierania odpadów, czy też magazynowania odpadów w ramach działalności polegającej na przetwarzaniu odpadów.

Odnosząc się do przedstawionego przez senatora Przemysława Błaszczyka problemu w zakresie deponowania odpadów w miejscach do tego nieprzeznaczonych pragnę zaznaczyć, że rząd od 2018 r. podejmuje działania, w tym zmiany systemowe, w ramach walki z przestępczością środowiskową. W celu zwiększenia skuteczności realizacji zadań przez organy Inspekcji Ochrony Środowiska („IOŚ”) w zakresie gospodarowania odpadami, a tym samym w zakresie zwalczania „mafii śmieciowych”, w lipcu 2018 roku wprowadzono nowelizację takich ustaw jak:

- o Inspekcji Ochrony Środowiska¹,
- o odpadach²,
- Prawo przedsiębiorców³
- Kodeks karny⁴.

W ww. aktach normatywnych wprowadzono katalog nowych uprawnień IOŚ oraz szereg zaostreżeń przepisów kierowanych do gospodarujących odpadami, jak również zwiększono wysokość kar administracyjnych za naruszenia wynikające z przepisów ustawy o odpadach.

Do nowych uprawnień IOŚ i podejmowanych na przestrzeni ostatnich lat działań w ramach ograniczania występowania naruszeń w zakresie gospodarki odpadami oraz walki z przestępczością środowiskową należą przede wszystkim:

- brak obowiązku informowania podmiotu o planowanym wszczęciu kontroli prowadzonych przez inspektorów IOŚ, dotyczy to również kontroli w zakresie szeroko rozumianej gospodarki odpadami;

¹ Ustawa z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska (Dz. U. z 2023 r., poz. 824 z późn. zm.)

² Ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz. U. z 2023 r., poz. 1587)

³ Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. Prawo Przedsiębiorców (Dz. U. z 2023 r., poz. 221 z późn. zm.)

⁴ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 2022 r., poz. 1138 z późn. zm.)

- wyszczególniono czynności, które mogą być realizowane przez inspektorów IOŚ przed rozpoczęciem kontroli (m.in. polegających na obserwowaniu i rejestrowaniu przy użyciu środków technicznych, w tym technik satelitarnych i bezzałogowych statków powietrznych, obrazu zdarzeń oraz dźwięku towarzyszącego tym zdarzeniom, gromadzeniu i zabezpieczaniu dowodów popełnienia przestępstwa lub wykroczenia) - realizacja tych czynności może być prowadzona bez obowiązku okazania legitymacji;
- utworzenie w Głównym Inspektoracie Ochrony Środowiska („GIOŚ”) Departamentu Zwalczania Przystępczości Środowiskowej („DZPŚ”), którego głównym zadaniem jest współpraca z organami ścigania oraz wspieranie działań wojewódzkich inspektoratów ochrony środowiska w ramach walki z przystępczością środowiskową;
- w DZPŚ zostały powołane takie zespoły jak: Zespół do spraw przystępczości środowiskowej, Zespół ds. Stosowania techniki Specjalnej, Zespół ds. analiz oraz trzy zespoły terenowe;
- IOŚ został wyposażony w specjalistyczny sprzęt do realizacji m.in. do wykonywania czynności przez ww. zespoły. Do tego wyposażenia należą: drony, fotorupatki, kamery w tym termowizyjne, spektralne, sprzęt geodezyjny służący do prowadzenia pomiarów terenu, wyrobisk, hałd itp. i badania ośrodka geologicznego – georadar z antenami do badań na głębokości do 15 metrów, specjalistyczne oprogramowanie i aplikacje do przetwarzania materiałów;
- znowelizowano rozporządzenie Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 22 marca 2022 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie zasad i sposobu organizacji wojewódzkich inspektoratów ochrony środowiska oraz ich delegatur⁵, które dało możliwość tworzenia komórek organizacyjnych dedykowanych zwalczaniu przystępczości środowiskowej. Obecnie w każdym Wojewódzkim Inspektoracie Ochrony Środowiska („WIOŚ”) funkcjonuje Wydział Zwalczania Przystępczości Środowiskowej lub grupa interwencyjno – wyjazdowa;
- w GIOŚ ułatwiono możliwość zgłoszenia interwencji w sprawie ujawnionych przypadków naruszeń środowiska. Zgłoszenia może dokonać każda osoba, w tym w sposób anonimowy, za pośrednictwem formularza umieszczonego na stronie GIOŚ, a od 2022 r. również poprzez aplikację rządową mObywatel;
- prowadzone są przez IOŚ cykliczne kontrole składowisk odpadów, podmiotów gospodarczych oraz transportów drogowych, w tym z udziałem Policji, Inspekcji Transportu Drogowego, Straży Granicznej;
- w maju 2023 r. rozpoczął się cykl szkoleń dla Policji w zakresie gospodarowania odpadami. Cyklem tym zostały objęte wszystkie Komendy Wojewódzkie Policji na terenie kraju.

Kolejnym działaniem w ramach walki z przystępczością środowiskową było wejście w życie z dniem 1 września 2022 r. ustawy z dnia 22 lipca 2022 r. o zmianie niektórych ustaw w celu przeciwdziałania przystępczości środowiskowej⁶ na mocy, której znowelizowano art. 47 § 2 Kodeksu karnego. Zgodnie z nowym brzmieniem ww. przepisu, w przypadku skazania sprawcy za umyślne przystępstwo przeciwko środowisku, sąd obligatoryjnie orzeka nawiązkę w wysokości od 10 000 do 10 000 000 złotych na rzecz Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW), o którym mowa w art. 400 ust. 1

⁵ Dz. U. z 2022 r. poz. 676

⁶ Dz. U. poz. 1726

ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska⁷. Gdy przestępstwo zostanie popełnione nieumyślnie, nawiązka w ww. wysokości jest orzekana fakultatywnie. Przed 1 września 2022 r. nie była określona dolna i górna wysokość nawiązki. Jednocześnie w każdym przypadku miała charakter fakultatywny.

Dodatkowo wskazano i sprecyzowano zasady odpowiedzialności podmiotów zbiorowych (np. spółek) za przestępstwa przeciwko środowisku umożliwiając stosowanie tych przepisów nie tylko w odniesieniu do osób fizycznych reprezentujących firmy, ale i do przedsiębiorstw jako takich. Podmioty zbiorowe ponoszą odpowiedzialność za przestępstwa przeciwko środowisku niezależnie od wcześniejszego prawomocnego skazania osoby fizycznej. Natomiast w przypadku popełnienia przestępstw przeciwko środowisku wysokość kar pieniężnych, wymierzanych podmiotom zbiorowym, nie jest już ograniczona wysokością przychodu tych podmiotów.

W zakresie transgranicznego przemieszczania odpadów wskazać należy, że ustawą z dnia 20 lipca 2018 r. o zmianie ustawy o odpadach oraz niektórych innych ustaw⁸ wprowadzono całkowity zakaz przywozu zmieszanych odpadów komunalnych oraz zakaz przywozu odpadów do unieszkodliwiania (w tym np. do składowania odpadów na składowiskach odpadów). Ponadto w celu skutecznego zwalczania nielegalnego przemieszczania odpadów i nadużyć w tym obszarze odpady zostały objęte systemem Elektronicznej Notyfikacji Transportów (SENT), prowadzonym przez Krajową Administrację Skarbową. Powyższe wskazuje że każdy przywóz odpadów do Polski oraz przewóz odpadów przez terytorium kraju transportem drogowym oraz kolejowym musi zostać zarejestrowany w systemie SENT.

Ponadto w celu rozwiązania problemu odpadów gromadzonych na terenach dawnych zakładów przemysłowych, w czasach przed obowiązywaniem szczegółowych, przepisów regulujących gospodarowanie odpadami i ochronę środowiska (tj. przed 1 października 2001 r.), w dniu 28 sierpnia 2023 r. została ogłoszona ustawa z dnia 16 czerwca 2023 r. o wielkoobszarowych terenach zdegradowanych⁹ („ustawa o WTZ”). Ustawa ta wchodzi w życie w dniu 12 września 2023 r. Efektem planowanych działań będzie zabezpieczenie lub zagospodarowanie niebezpiecznych odpadów oraz oczyszczenie gleby, ziemi i wód, co będzie skutkowało ograniczeniem zagrożenia dla środowiska i zdrowia ludzi. Przepisy ustawy o WTZ mają charakter specustawy dedykowanej konkretnym, wymienionym w załączniku do ww. ustawy miejscom, które zostały uznane za najbardziej niebezpieczne. Ustawa przewiduje również identyfikację jeszcze nierozpoznanych WTZ i wprowadzenie ich do ewidencji, którą będzie prowadzić GIOŚ. Przepisy ww. ustawy przewidują szeroki katalog źródeł finansowania, w tym środki Unii Europejskiej oraz krajowych funduszy ochrony środowiska, wskazując również na możliwość pozyskania przez właściwy organ finansowania z innych źródeł – katalog ma charakter otwarty. Ponadto, ustawa rozwiązuje kluczowy problem oszacowania kosztów działań niezbędnych do podjęcia w celu poprawy stanu środowiska w poszczególnych miejscach, co pozwoli w przyszłości składać wnioski o przyznanie dofinansowania. Treść planu poprawy stanu środowiska na WTZ zależy bowiem od wyników kompleksowej oceny stanu środowiska przeprowadzanej na tym terenie właśnie na podstawie ustawy.

Z kolei wprowadzone w 2018 r. przez Rząd RP zmiany przepisów ustawy o odpadach stanowiły znaczące zmiany systemowe, które mają na celu ograniczenie występowania zagrożeń w postaci pożarów odpadów i porzucania odpadów. W celu ograniczenia szarej strefy wprowadzone zostały bardziej restrykcyjne i wymagające dla posiadaczy odpadów regulacje, do zmian tych należą przede wszystkim:

⁷ Dz. U. z 2022 r. poz. 2556 i 2687 oraz z 2023 r. poz. 877

⁸ Dz.U. z 2018 r. poz. 1592

⁹ Dz. U. z 2023 r., poz. 1719

- obowiązek prowadzenia przez posiadacza odpadów, który powinien uzyskać zezwolenia na zbieranie lub przetwarzanie odpadów, wizyjnego systemu kontroli miejsca magazynowania lub składowania odpadów palnych i odpadów niebezpiecznych (art. 25 ust. 6a ustawy o odpadach) – oprócz prowadzenia ma również obowiązek zapewnienia WIOŚ dostępności obrazu z wizyjnego systemu kontroli w czasie rzeczywistym przez system teleinformatyczny;
- obowiązek ustanowienia zabezpieczenia roszczeń przez posiadacza odpadów, który powinien uzyskać zezwolenia na zbieranie lub przetwarzanie odpadów, w wysokości umożliwiającej pokrycie kosztów wykonania zastępczej decyzji nakazującej posiadaczowi odpadów usunięcie odpadów z miejsca nieprzeznaczonego do ich składowania lub magazynowania, o której mowa w art. 26 ust. 2 ustawy o odpadach oraz obowiązku wynikającego z art. 47 ust. 5 ustawy o odpadach - rozwiązanie ma na celu znaczące ograniczenie nieprawidłowości dotyczących gospodarki odpadami w przyszłości. Zabezpieczenie roszczeń obejmuje nie tylko miejsca, w których odbywa się gospodarowanie odpadami, uregulowane zezwoleniem na zbieranie odpadów lub zezwoleniem na przetwarzanie odpadów, ale również inne miejsca działalności danego posiadacza odpadów.

Ważną kwestią jest, że organy samorządowe posiadają szereg obowiązków prawnych w zakresie podjęcia działań dążących do usunięcia porzucanych odpadów, w tym odpadów zagrażających życiu i zdrowiu ludzi oraz środowisku. Do podejmowanych działań należą m.in. cofnięcie wydanej decyzji, wydanie decyzji nakazującej usunięcie odpadów, przeprowadzenie postępowania egzekucyjnego, wykonanie zastępcze decyzji (usunięcie odpadów). W przypadku występującego zagrożenia w związku z zalegającymi odpadami organ ma za zadanie podjąć niezwłoczne działania polegające na usunięciu odpadów.

Dodatkowo warto zwrócić uwagę, że środki finansowe na realizację zadań jednostek samorządowych czerpane są m.in. ze źródeł dochodów podatkowych, w tym podatków od nieruchomości (również nieruchomości, na których identyfikowane są miejsca nielegalnie zdeponowanych odpadów).

Natomiast odnosząc się do poruszonej w oświadczeniu senatora kwestii finansowej w kontekście usuwania zdeponowanych odpadów informuję, że już obecnie istnieją instrumenty prawne oraz finansowe mające na celu doprowadzenie do usunięcia nielegalnie nagromadzonych odpadów.

Finansowanie przedsięwzięć polegających na usuwaniu porzucanych odpadów, jako wsparcie organów administracji zobowiązanych ustawowo do działań w tym zakresie, możliwe jest w ramach utworzonego przez NFOŚiGW programu priorytetowego „Usuwanie porzucanych odpadów” w formie dotacji:

- w wysokości od 10 % do 80% kosztów kwalifikowanych, dla przedsięwzięć realizowanych na terenach jednostek samorządu terytorialnego (dalej: jst) lub Skarbu Państwa lub realizowanych w trybie art. 26a ustawy o odpadach;
- w wysokości do 100% kosztów kwalifikowanych w przypadku przedsięwzięć stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska, wskazanych przez ministra właściwego do spraw klimatu

oraz w formie pożyczki w wysokości do 100% kosztów kwalifikowanych. Zatem ewentualny wniosek o dofinansowanie należy składać do NFOŚiGW w trybie i na zasadach ustalonych przez Fundusz. Szczegóły dot. naboru w 2023 r. dostępne są na stronie internetowej <https://www.gov.pl/web/nfosigw/nabor-20212>.

Informuję również, że obecnie NFOŚiGW i WFOŚiGW realizują wiele programów mających na celu usuwanie odpadów, jak i rekultywację terenów zdegradowanych. Warto podkreślić, że wielokrotnie wzrosło dofinansowanie udzielone samorządom na działania środowiskowe z ww. funduszy, m.in. na likwidację nielegalnie zgromadzonych odpadów. W okresie 2008 - 2015 było to 125 mln zł, a w 2016 - 2023 to już 413,5 mln zł.

Dodatkowo pragnę poinformować, że NFOŚiGW prowadzi program priorytetowy pt. „Ochrona powierzchni ziemi, cz. 3) Usuwanie dzikich wysypisk - program pilotażowy”, w ramach którego w uprzątnięciu dzikich wysypisk pomagają więźniowie z zakładu penitencjarnego.

Co więcej, NFOŚiGW prowadzi również program priorytetowy „Racjonalna gospodarka odpadami”, który w części 3) Wykorzystanie paliw alternatywnych na cele energetyczne, wspiera budowę instalacji termicznego przetwarzania odpadów (ITPO). Program wzbudził olbrzymie zainteresowanie wśród inwestorów. Na tyle duże, że w czerwcu 2022 r. Fundusz poinformował o zwiększeniu dostępnych środków (pierwotnie 1 mld zł) o dodatkowe 2 mld zł z Funduszu Modernizacyjnego, którego krajowym operatorem jest właśnie NFOŚiGW. Fundusz Modernizacyjny stanowi nowe narzędzie wsparcia modernizacji sektora energetycznego w UE. Może z niego korzystać 10 państw UE, w tym Polska.

Wprowadzone dotychczas przepisy mają na celu ograniczenie nielegalnego postępowania z odpadami. Niemniej jednak opisane wyżej działania zarówno te o charakterze legislacyjnym, jak i dotyczące finansowania nie wykluczają kolejnych, w celu dalszej poprawy sytuacji związanej z przeciwdziałaniem gospodarowaniu odpadami z naruszeniem przepisów obowiązującego prawa.

Z wyrazami szacunku

Z up. Ministra

Jacek Ozdoba
Sekretarz Stanu
Ministerstwo Klimatu i Środowiska
/ – podpisany cyfrowo/

Do wiadomości

Departament Spraw Parlamentarnych w KPRM